

**УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ**

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

**Кафедра економіки, бізнесу
та управління персоналом на транспорті**

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

**до самостійної роботи
з дисципліни**

«СОЦІОЛОГІЯ ПРАЦІ»

Харків – 2021

Методичні вказівки розглянуто та рекомендовано до друку на засіданні кафедри економіки, бізнесу та управління персоналом на транспорті 29 червня 2020 р., протокол № 11.

Методичні вказівки рекомендовано для здобувачів вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент» заочної та дистанційної форм навчання першого (бакалаврського) рівня освіти освітньої програми «Управління персоналом та економіка праці» (УПЕП).

Укладач

доц. В. І. Куделя

Рецензент

доц. Н. В. Гриценко

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Мета і завдання навчальної дисципліни.....	5
Теми, які виносяться на самостійне вивчення.....	6
Вказівки до написання самостійної роботи.....	7
Варіанти письмових робіт.....	8
Питання до заліку.....	11
Пояснення до модульної системи оцінювання знань.....	12
Список літератури.....	14

ВСТУП

Сучасна соціологія праці займається пізнанням і поясненням соціальної сфери праці, її активним розвитком. Вона розтлумачує сутність соціальних явищ та процесів, пов'язаних з працею, досліджує чинники, що впливають на трудову поведінку людини, визначає шляхи підвищення її соціальної ефективності. Тим паче за роки реформування суспільства, побудови ринкових відносин активізувалися проблеми праці, посилився інтерес до їх соціологічного вивчення. Ті зміни, що відбуваються у суспільстві, торкаються всіх суспільно-професійних груп, кожної працездатної людини, її соціального стану, умов задоволення потреб, реалізації інтересів. Соціологія праці має здійснювати соціологічний аналіз, виявляти зміни соціально трудових відносин, науково тлумачити їх, забезпечуючи зворотною інформацією суб'єктів цих змін, сприяти адекватному розумінню їх сутності, раціональному реформуванню.

Основною формою вивчення дисципліни «Соціологія праці» на заочному факультеті є самостійна робота здобувача вищої освіти. На настановчій сесії читається невеликий цикл оглядових лекцій з найважливіших проблем курсу соціології праці. Ознайомившись з програмою курсу, отримавши на настановчій сесії завдання і прослухавши лекції з основних питань курсу, студенти-заочники в міжсесійний період повинні самостійно пройти загальний курс, виконати самостійну роботу і підготуватися до заліку.

Самостійна робота здобувачів вищої освіти передбачає:

- вивчення лекційного матеріалу і рекомендованої літератури;
- підготовку до практичних занять з дисципліни;
- виконання індивідуальних завдань;
- рішення тестів і проблемних ситуацій за курсом;
- проведення соціологічних досліджень за заданою проблемою;
- підготовку до заліку за курсом.

При самостійній роботі здобувачам вищої освіти необхідно:

- звернути увагу на нові терміни і поняття, для чого необхідно скласти глосарій за кожною темою;

- пов'язувати отримані знання з реальною дійсністю у процесі рішення тестів, ситуацій;
- вивчити і законспектувати питання курсу, віднесені на самостійне вивчення.

Консультацію щодо виконання самостійної роботи здобувачі вищої освіти можуть отримати у викладача кафедри ЕкБіУПТ, який викладає курс. Курс соціології праці завершується заліком.

МЕТА І ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета вивчення дисципліни «Соціологія праці» полягає у такому: ознайомити з історією становлення галузевої соціологічної теорії – соціології праці; навчити соціологічних методів вимірювання та аналізу соціально-трудова процесів фахівців, пов'язаних з управлінською діяльністю; розглянути складові трудової діяльності працівника в умовах виробництва; ознайомити здобувачів вищої освіти з особливостями соціально-трудова відносин в Україні; дати їм уявлення про процеси адаптації, трудової мотивації, стимулювання і соціальний контроль, шляхи вирішення трудових конфліктів.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Соціологія праці» є:

- вивчення та оптимізація соціальної структури суспільства, трудової організації (колективу);
- аналіз ринку праці як регулятора оптимальної і раціональної мобільності трудових ресурсів;
- пошук шляхів найбільш повної реалізації трудового потенціалу сучасного працівника;
- оптимальне поєднання моральних і матеріальних стимулів, якісна зміна ставлення до праці в умовах ринку;
- посилення соціального контролю і боротьба з відхиленнями від загальноприйнятих моральних принципів і норм у сфері праці;
- вивчення причин і розроблення системи заходів з попередження і вирішення трудових конфліктів;
- створення системи соціальних гарантій, спрямованих на захист працівників у суспільстві та в трудовій організації.

ТЕМИ, ЯКІ ВІНОСЯТЬСЯ НА САМОСТІЙНЕ ВИВЧЕННЯ

Тема 1. Історія становлення соціологічного знання про працю.

Донауковий етап розвитку соціологічної думки про працю. Класичний період становлення соціологічної думки про працю. Період індустріальної соціології. Розвиток вітчизняної соціології праці.

Тема 2. Ставлення до праці.

Ставлення до праці, чинники його формування і показники оцінювання. Задоволеність працею, її види. Чинники задоволеності працею.

Тема 3. Соціальний контроль у сфері праці.

Сутність і функції соціального контролю. Види соціального контролю. Типи соціального контролю. Механізм здійснення соціального контролю в трудових колективах.

Тема 4. Трудова адаптація і трудова мобільність.

Поняття соціальної адаптації та її взаємозв'язок з трудовою адаптацією. Сутність трудової адаптації та її види. Етапи, швидкість і показники адаптації. Передумови трудової адаптації. Чинники трудової адаптації. Управління трудовою адаптацією. Трудова мобільність, її функції і типи. Управління трудовою мобільністю.

Тема 5. Трудовий колектив як соціальна організація та соціальна спільність.

Поняття і функції трудового колективу. Класифікація трудових колективів. Соціальна структура трудового колективу. Трудовий колектив як соціальна організація. Трудовий колектив як соціальна спільність.

Тема 6. Організація соціологічних досліджень проблем праці.

Соціологічні дослідження як джерело інформації про соціально-трудова процеси. Функції соціологічних досліджень. Основні напрями соціологічних досліджень у трудових колективах. Методологія та методика соціологічного дослідження. Розроблення програми соціологічного дослідження.

ВКАЗІВКИ ДО НАПИСАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота над курсом передбачає написання письмових робіт. Мета письмової роботи – розширити і поглибити теоретичні знання здобувачів вищої освіти шляхом самостійної роботи над спеціальною літературою. Тому письмова робота має бути результатом самостійної творчої роботи. В ній студенти мають показати вміння правильно добирати та використовувати літературу, послідовно і логічно викладати свої думки, правильно оформити письмову роботу. Робота має конкретно висвітлювати обрану тему. Письмова робота є допуском до заліку, тому її виконання є обов’язковим.

Самостійна письмова робота має бути написана в зошиті власноруч (або в комп’ютерному варіанті) до початку екзаменаційної сесії.

При написанні самостійної роботи треба дотримуватися таких вимог: всі поля по 20 мм; шрифт Times New Roman, кегель 14, інтервал полуторний; абзацний відступ – 1,25 мм.

Письмова робота з дисципліни «Соціологія праці» складається з двох питань: перше – теоретичне, друге – практичне.

Перше питання має складатися з таких компонентів:

- план (2-4 питання);
- вступ (обґрунтування актуальності теми, 1-2 сторінки);
- головна частина (розкриває проблему, яка досліджується, 6-8 сторінок);
- висновки (1-2 сторінки);
- список ключових слів (виокремлення основних понять та їх трактування (5 – 10 термінів, але не менше 5!);
- список використаної літератури (монографії, підручники, словники, наукові статті).

Для того щоб написати друге питання, треба дотримуватись таких вказівок: анкета має певну структуру і складається, як правило, з трьох частин – вступної, основної і демографічної.

У вступній частині анкети міститься звернення до респондента, в якому зазначається, з якою метою проводяться опитування, де і яким чином будуть використовуватися його результати, підкреслюється важливість і значимість особистої

участі даного респондента в здійснюваному дослідженні, подається коротка інструкція щодо того, як заповнювати анкету, гарантується повна анонімність.

В основній частині містяться питання, висловлювання, розраховані на послідовне розкриття змісту досліджуваної проблеми.

Демографічна частина включає питання, які характеризують демографічний і соціальний стан респондента.

Анкета складається в комп'ютерному варіанті на аркуші формату А4. Кількість питань в анкеті може коливатися від 10 до 20 (але не менше 10 питань!).

При формулюванні питань треба звернути увагу на те, що більшість питань мають бути закритими (з варіантами відповідей). Відкритих питань (без варіантів відповідей) може бути не більше 2!

ВАРІАНТИ ПИСЬМОВИХ РОБІТ

Варіант 1

1 Характеристика сучасного етапу розвитку соціології праці за кордоном.

2 Розробити анкету на тему «Дослідження проблем зайнятості молоді».

Варіант 2

1 Характеристика сучасного етапу розвитку вітчизняної соціології праці.

2 Розробити анкету на тему «Дослідження проблем вторинної зайнятості».

Варіант 3

1 Трансформування форм і видів трудової діяльності у контексті глобальних змін у сфері праці.

2 Розробити анкету на тему «Дослідження проблем зайнятості жінок».

Варіант 4

1 Зміст категорії «зайнятість населення» у системі соціологічного аналізу.

2 Розробити анкету на тему «Дослідження трудової адаптації».

Варіант 5

- 1 Трудова дисципліна в системі соціологічного аналізу.
- 2 Розробити анкету на тему «Дослідження уявлень студентів про отримувану спеціальність і наміри працювати за спеціальністю».

Варіант 6

- 1 Соціологія трудового конфлікту.
- 2 Розробити анкету на тему «Дослідження проблем самоосвіти спеціалістів економічних служб організації».

Варіант 7

- 1 Розвиток соціології праці в Україні.
- 2 Розробити анкету на тему «Дослідження задоволення працею працівників промислового підприємства».

Варіант 8

- 1 Розвиток гнучкої зайнятості: світовий досвід.
- 2 Розробити анкету на тему «Дослідження проблем мотивації та стимулювання праці».

Варіант 9

- 1 Особливості сучасного безробіття.
- 2 Розробити анкету на тему «Дослідження ролі профсоюзної організації в житті трудового колективу».

Варіант 10

- 1 Особливості функціонування трудових організацій у сфері приватного бізнесу.
- 2 Розробити анкету на тему «Дослідження проблем трудової мобільності; респонденти – безробітні».

Варіант 11

- 1 Соціально-психологічні чинники, що обумовлюють зміну продуктивності праці.
- 2 Розробити анкету на тему «Вплив мікроклімату підприємства на рівень продуктивності праці».

Варіант 12

- 1 Зайнятість населення як чинник оптимізації соціальної структури суспільства.
- 2 Розробити анкету на тему «Дослідження проблем мотивації та стимулювання праці».

Варіант 13

- 1 Соціологія праці та управління і менеджмент.

2 Розробити анкету на тему «Дослідження проблем зайнятості молоді».

Варіант 14

1 Праця як вид соціальної діяльності. Ставлення до праці.

2 Розробити анкету на тему «Дослідження уявлень студентів про отримувану спеціальність і наміри працювати за спеціальністю».

Варіант 15

1 Соціальні аспекти мотивації і стимулювання праці.

2 Розробити анкету на тему «Дослідження проблем вторинної зайнятості».

Варіант 16

1 Соціальний контроль у сфері праці.

2 Розробити анкету на тему «Дослідження рівня мотивації співробітників компанії».

Варіант 17

1 Трудовий колектив як соціальна організація і соціальна спільність.

2 Розробити анкету на тему «Дослідження проблем праці в трудових колективах».

Варіант 18

1 Професійне самовизначення і трудова мобільність.

2 Розробити анкету на тему «Дослідження кар'єрних очікувань співробітників».

Варіант 19

1 Роль соціальних норм у формуванні трудової поведінки працівників.

2 Розробити анкету на тему «Дослідження життєвих цілей і цінностей співробітників компанії».

Варіант 20

1 Праця як вид соціальної діяльності. Ставлення до праці.

2 Розробити анкету на тему «Дослідження рівня згуртованості колективу».

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

- 1 Предмет соціології праці як галузевої соціології.
- 2 Визначення термінів «трудова поведінка» і «трудова діяльність». У чому їх відмінність?
- 3 Основні функції та завдання соціології праці у розбудові українського суспільства.
- 4 Елементи трудової поведінки.
- 5 На які групи поділяються категорії соціології праці? Дайте їх характеристику.
- 6 Необхідність регулювання трудової поведінки.
- 7 Сутність соціально-трудових відносин та їх відмінність від соціальних відносин.
- 8 Характеристика форм трудової поведінки.
- 9 Найважливіші соціальні процеси у сфері праці.
- 10 Чинники, що обумовлюють трудову поведінку на рівні суспільства.
- 11 Сутність теорії «людських стосунків».
- 12 Чинники, що обумовлюють трудову поведінку на рівні підприємства.
- 13 Визначення стимулювання праці як соціального процесу.
- 14 Сутність теорії «збагачення праці».
- 15 Сутність процесу мотивації.
- 16 Основні риси трудового колективу як соціальної спільності.
- 17 Сутність теорії «подвійної мотивації».
- 18 Функції стимулювання праці.
- 19 Відмінність понять «мотивація» і «мета» трудової діяльності.
- 20 Матеріальні стимули, їх види.
- 21 Роль потреб у поведінці людини.
- 22 Види стимулювання праці.
- 23 Нематеріальні стимули.
- 24 Характеристика механізму мотивації праці.
- 25 Назвіть класифікації потреб.
- 26 Конкретизація потреб людей у сфері праці.
- 27 Принципи ефективного стимулювання праці.
- 28 Сутність закону «піднесення потреб».

- 29 Характеристика соціального контролю.
- 30 Переваги, недоліки і мотиваційні засади адміністративного контролю.
- 31 Поняття «розумних» і «нерозумних» потреб.
32. Функції соціального контролю.
- 33 Переваги, недоліки і мотиваційні засади взаємного контролю.
- 34 Сутність категорії «цінність», «ціннісні орієнтації».
- 35 Характеристика, переваги і недоліки формальної організації трудового колективу.
- 36 Переваги, недоліки і мотиваційні засади самоконтролю.
- 37 Цінність праці, професії, заробітної плати.
- 38 Типи соціального контролю.
- 39 Характеристика, переваги і недоліки неформальної організації трудового колективу.
- 40 Види мотивів праці.
- 41 Соціальна санкція.
- 42 Сутність соціальної адаптації.
- 43 Класифікаційні ознаки поділу санкцій.
- 44 Сутність трудової адаптації.
- 45 Сутність мотиваційного ядра, мотиваційної периферії.
- 46 Елементи структури трудової адаптації.
- 47 Структура трудового колективу.
- 48 Типи структур трудового колективу, які розрізняють у соціології праці.
- 49 Структура мотиваційного ядра та її залежність.
- 50 Сутність професійного самовизначення.

ПОЯСНЕННЯ ДО МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ

Дисципліна «Соціологія праці» оцінюється за кредитно-модульною системою, що відповідає вимогам Болонського процесу в освіті. Здобувач вищої освіти може набрати до 100 балів. Нижче наведена шкала системи оцінювання знань студента залежно від кількості набраних балів.

Визначення назви за державною шкалою (оцінка)	Визначення назви за шкалою ECTS	За 100-бальною шкалою	ECTS оцінка
ВІДМІННО – 5	Відмінно – відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	90-100	A
ДОБРЕ – 4	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками	82-89	B
	Добре – в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок	75-81	C
ЗАДОВІЛЬНО – 3	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків	69-74	D
	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії	60-68	E
НЕЗАДОВІЛЬНО - 2	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як отримати залік (без повторного вивчення модуля)	35-59	FX
	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота (повторне вивчення модуля)	<35	F

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- 1 Дворецька Г. В. Соціологія праці: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2010. 256 с.
- 2 Данюк В. М., Кулаковська Л. П. Кадрове діловодство: навч. посіб. Київ: Каравела, 2009. 239 с.
- 3 Пшенична О. М. Управління соціальним розвитком колективу підприємства (на прикладі залізничного транспорту): автореф. дис. ... канд. екон. наук. Харків: УкрДАЗТ, 2008. 19 с.
- 4 Трудове право України: підручник / за ред. П. Д. Пилипенка. Вид. 3-тє, перероб. та доп. Київ: Видавничий Дім «ІН Юре», 2007. 535 с.
- 5 Экономика труда: учебник / В. Л. Дикань и др. Харьков: ООО «Олант», 2003. 120 с.
- 6 Перепельчук Т. В. Соціологія праці: навч. посіб. Одеса: ОНЕУ, ротاپронт, 2011. 234 с.
- 7 Лукашевич Н. П. Соціологія праці: підручник. Київ: Либідь, 2004. 440 с.
- 8 Барвінський А. О. Соціологія: курс лекцій для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 328 с.
- 9 Городяненко В. Г. Социологический практикум: учебно-методическое пособие. Киев: Издательский центр «Академия», 1999. 160 с.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до самостійної роботи
з дисципліни

«СОЦІОЛОГІЯ ПРАЦІ»

Відповідальний за випуск Куделя В. І.

Редактор Третякова К. А.

Підписано до друку 15.06.21 р.

Формат паперу 60x84 1/16. Папір писальний.

Умовн.-друк.арк. 0,5. Тираж 5. Замовлення №

Видавець та виготовлювач Український державний університет
залізничного транспорту,
61050, Харків-50, майдан Фейєрбаха, 7.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6100 від 21.03.2018 р.